

Legenda és valóság a megsemmisült 2. magyar hadsereg ellátó rendszeréről

*Dr. Generál Tibor alezredes
a hadtudományok kandidátusa
és Szauter Lajos százados*

IV. rész

A Magyar Néphadseregben szolgálatot teljesítő hivatásos hadtáp személyi állományt gyakran foglalkoztatja az a körülmény, hogy a második világháború viszonyai között hogyan ítélték meg a magyar csapatok parancsnokai az anyagi szolgálatot; ez a kérdés a katonai irodalomban, dokumentációkban milyen helyet foglalt el?

Úgy gondoljuk, külön tanulmányt érdemel az anyagi szolgálat megítélése alakulásának nyomon követése 1935–1945 között. A közlemények, hivatalos okmányok alapján egyértelműen megállapítható, hogy az anyagi szolgálat jelentőségének felismerése – keserves tapasztalatok árán, ebben az időben óriási fejlődésen ment keresztül. E fejlődés lényege abban foglalható össze, hogy az 1935–1940 közötti „vágyálmok” és a „magyar vitézségről” terjesztett sovíniszta legendák, a hadműveletek idején és azután is egyre inkább háttérbe szorultak és a parancsnokok ezzel párhuzamosan „megtanulták”, hogy a modern háborúban az „ősi mult” nem pótolja az anyagi eszközszükségleteket.

A honvéd vezérkar főnöke az 1942. április 11-én keltezett bizalmas parancsában¹⁹ leírja, hogy az anyagi ellátás terén is megtörtént minden annak érdekében, hogy a hadrakelt csapatokat minél gazdagabban lehessen elbocsátani. Az e parancsban foglaltak valótlanágáról azonban a harcfeladatot végrehajtó katonáknak rendkívül hamar meg kellett győződni²⁰. A tulajdonképpeni tárgyunk kifejtése előtt meg kell jegyezni, hogy 1939-ben az anyagi szolgálat központi kérdése még az „anyaggazdálkodás helyes és célszerű szervezése a honvédségnél” című téma volt. Ehhez a témához kapcsolódó óvatos hozzászólások egyes részei azonban bár ebben a „békegazdálkodási” időszakban is megfogalmazták a várható háborús szükségleteket, elsősorban a „más hadseregek tevékenységéből levont tapasztalatokra” alapozva.

¹⁹ Hadtörténelmi levéltár (továbbiakban: HTL). 2. Magyar Hadsereg iratai VKF 174. sz. 1942. 6. doboz.

²⁰ Korábbi cikkeinkből értelemszerűen adódik, hogy a 2. Magyar Hadsereg csapatairól van szó.

Mind a háborús felkészülésre, mind az érintett csapatok harctevékenységeinek kezdeti időszakára jellemző volt az anyagi kérdések nagyvonalú (hogy úgy mondjuk: idealista) kezelése.

Véleményünk szerint ennek okai alapvetően a német fegyveres erők korábbi „villámháborús” gyors győzelmeinek, továbbá a felvidéki, erdélyi és délvidéki megszállások sikereinek tapasztalataiban keresendők. A felvidéki, erdélyi és délvidéki megszállások (1938–1941 között) ugyanis – többek között – olyan alapvető problémákra mutattak rá az anyagi szolgálat területén, amelyeket – a rendelkezésre álló idő és anyagi lehetőségek függvényében – nem lehetett a maguk realitásában értékelni.

Dolgozatunk témájának alapvető (kiinduló) dokumentuma Kovács Gyula vezérőrnagynak, a 2. Magyar Hadsereg vezérkar főnökének összegző jelentése²¹. Az előzőekben közölt publikációinkban – más vonatkozásokban – már idéztünk ebből a jelentésből. Érdekesnek tartjuk röviden bemutatni azt, hogy miképpen vélekedett Kovács vezérőrnagy a kiképzéssel kapcsolatos haditapasztalatokról (és természetesen ezek anyagi, technikai vonatkozásairól). „A háborúra való előkészítésnél, azaz a kiképzésnél sohasem szabad megelégedezni arról, hogy a harctéren minden lehetséges, még az is, amire békében soha nem gondoltunk.

A háborúban minden jó, ami nincs ellentétben a kapott feladattal és nem ellenkezik kifejezetten a józan ésszel. A háborúban minden rossz – támogassák azt bármilyen szép elméleti megfontolások is –, amibe nincs megsemmisítésre törekvő akaraterő, aminek nincs ésszerű, átgondolt végrehajtási terve és ami nincs félre nem érthető módon elrendelve. A háborúban minden parancsnok jó, aki egy helyzetben valamilyen elfogadható elhatározáshoz késedelem nélkül eljut, annak végrehajtásában bizs, ahhoz gyakorlati végrehajtási tervet tud csinálni, azt értelmesen el tudja rendelni és szívós akarattal végre is hajtja. A csapattisztnak bőven elegendő tökéletesen ismerni egységének szervezését, élő anyagát, annak szükségletét, teljesítőképességét, fegyverzetének, felszerelésének és egyéb eszközeinek hatását, hatótávolságát és alkalmazási előfeltételeit, valamint ezeknek leggazdaságosabb bevetési módját.”

Ha összevetjük a fenti idézetet a korabeli katonai elvekkkel és gyakorlattal, meg lehet állapítani a korszakos különbségeket.

1941-ben már kettő év telt el azóta, hogy a fasiszta német hadsereg hadműveleteket folytatott Európa különböző térségeiben. A magyar hadsereg anyagi szolgálatának szakemberei kiemelten kezelték a német hadsereg élelmezési elveit, valamint az egészségügyi kérdéseket.

Úgy vélték, hogy a német hadseregben kialakult élelmezési rendszer a gyakorlatban bizonyította életképességét, ezért tehát ezek az elvek feltétlenül alkalmassak a magyar haderőben is. Az anyagi tisztek az általuk publikált cikkeikben felvetették, hogy a német hadsereg élelmezésében nagy jelentőséggel bír a konzervek használata. Németország egész élelmiszer iparát átállították a hadsereg részére alkalmas konzervek gyártására, ami lényegesen egyszerűbbé tette

²¹ HTL/2. m. hds. iratai. 11. doboz. A 2. hds.-nél szerzett haditapasztalatok összegezése a vezetés szempontjából.

²² Magyar katonai szemle 1941. 9. szám. XI. évfolyam, 703. oldal. Gáldy Menyhért Dr.: „Német élelmezési elvek”.

az étellemezési szolgálat munkáját. Kimondták²², hogy a német hadsereg étellemezésében a konzervek nagy mértékben való fogyasztásán kívül nem találunk semmi olyant, amelyről feltételezhető, hogy ez tette volna lehetővé a mozgó háborúk idején a jó étellemezést. Ami lehetővé teszi, hogy ez a rendszer jól működik, az az, hogy minden ami az étellemezés végrehajtásához szükséges, bőségesen rendelkezésre áll. Az utánszállított étellen kívül személyzet, gépkocsik, motorkerékpárok és fogatolt járművek oly számban vannak mindenütt, hogy azokkal a legnagyobb távolságok is könnyen áthidalhatók.”

Úgy véljük, az idézett részlet kellően bizonyítja, hogy az anyagi szolgálat magyar vezetői jól látták a követelmények hasonlósága mellett a két haderő lehetőségei között meglevő különbséget is.

A háború elhúzódása a hadsereg étellemezésének kérdését egyre inkább előtérbe helyezte.

Dr. Kuthy Sándor a „német hadsereg étellemezése” című munkájában, 1943. évben a következőket írta²³:

„Különösen nagy súlyt helyeztek az új német hadsereg kiépítésénél az étellemezés kérdésének minél tökéletesebb megszervezésére. Ezen a téren a német hadsereg vezetői Nagy Frigyes tanítványai, aki egy ízben a következőket mondta: ... ha hadsereget akarunk felépíteni, akkor a gyomorral kell kezdeni, mert az a hadsereg alapja. A legnagyobb tervek is bőszi ábrándokká válnak, ha nem gondoskodunk a kellő étellemezésről.”

A szerző hivatkozik arra, hogy a német hadvezetőség már jóval a háború kitörése előtt egész sereg saját intézményt létesített az étellemezési kérdések tanulmányozására. Ilyenek voltak a müncheni katonai étellemszerkutató intézet, a müncheni étellemszerkísérleti állomás, valamint a több helyen működtetett hadsereg-tankonyhák. Követendőnek tartotta a kész és főzelékek pótlására kidolgozott német gyakorlatot is. A hivatkozott műből érdemesnek tartjuk a német katona három jellegzetes „étkezési naptípusát” is közölni.

A német katona napi étellemezési kiszabata²⁴:

I. Egytál ételles naponta:	Kalória
(délben)	
200 g főtt meélt tészta (nudli)	740
180 g marhahús	245
(este)	
124 g sonka	340
62 g vaj	500
750 g kenyér	1750
összesen:	3575

²³ Magyar katonai szemle 1943. 7. szám. XIII. évfolyam 1964—1971. oldal.

²⁴ U. o. 170. oldal.

II. *Halas napon:*

(délben)

25 g leveszöldség	85
200 g sült hal	250
500 g főtt burgonya	480

(este)

500 g burgonyasaláta	480
150 g kolbász	280
750 g kenyér	1750

Összesen: 3395

III. *Főzelékes napon:*

(délben)

450 g fodorkel	135
120 g ökörhús	186
500 g burgonya	480

(este)

65 g vaj	550
2 tojás	150
750 g kenyér	1750

Összesen: 3251

(a német haderő légénységi konyhán a burgonyát „*bajábanfőtt*” állapotban szolgáltatták ki, amelyet a fogyasztók hámoztak meg – megjegyzés a szerzőktől)

A három változat példaként való állítása azt bizonyítja, hogy még az anyagi szolgálat szakemberei sem szenteltek különösebb figyelmet a nemzeti sajátosságokra, a népelelmezési szokásokra, egyáltalán a magyar katona igényeire.

Az előzőekben olyan szerzőket idéztünk, akik munkáikban nem a harctéri tapasztalataikat írták le, hanem elméleti kérdésekkel foglalkoztak. A 2. Magyar Hadsereg élelmezési helyzetét – a szovjet támadás előtt – jól jellemzi Dr. Kígyóssy Lajos orvos százados jelentése²⁵, melyet teljes terjedelemben közlünk: „*Jelentem, hogy 1943. I. 3-án Somogyi Imre hadbiztos századossal kiszálltunk a 14. gyalogezredhez. Csatlakozott hozzánk a 20. K. ho. szabadságon levő orvosát helyettesítő Dr. Steffler Géza o. őrnagy. A 14. gyalogezred parancsnokságon jelentkeztünk Miskey alezredesnél, aki elmondta, hogy a légénység egészségügyi állapotát és élelmezését mindig figyelemmel kíséri. Az élelmezést a jelenlegi fokozott igénybevétel mellett kevésnek tartja. Ezen megbeszélésen jelen volt a 14. gyalogezred két zászlóaljának vezető orvosa is, akik szintén az élelem elégtelenségét hangoztatták és véleményük szerint a jelentett négy halál-*

²⁵ HTL. 2. sz. hds. 13. doboz. Kivizsgálás eredményét jelenti a 2014/III. hdt. IV. c. 42. XII. 20. sz. rendeletre.

eset oka „közvetve” az élelmezés elégtelensége volt. A gyalogezred parancsnok alkalmat adott arra, hogy az első vonalban levő legénységgel közvetlenül érintkezésbe léphessünk, őket meghallgathassuk és megnézhessük erőbeli állapotukat, elhelyezésüket, tisztálkodási lehetőségüket stb. Kimentünk a 14/1. szd. vonalába. Itt a század parancsnoka elmondta, hogy a legénység állandóan igen erősen igénybe van véve, mert a fárasztó és nehéz szolgálatai során az állandó földmunkálatok, hőeltakarítás, vízelvezetési munkák stb. már hónapok óta folynak. A legénység idegileg is állandóan feszült helyzetben van. Legtöbbje naponta csak négy-öt órát alszik, az is csak olyan „bunkerelvas”. Az élelmet, amit egy napra kapnak, este egyszerre mind elfogyasztják. Ivóvizük nem lévén, folyadékot csak annyit fogyaszthatnak, amennyit az élelmezés tartalmaz. Az élelmezést mindannyian kevésnek tartják. Legjellemzőbb erre a kenyér árfolyama, ugyanis egy kenyér 17 RKK-ért (a németek által kiadott hadipénz – megjegyzés a szerzőktől) cserél gazdát. A legénység, bár zsoldját legszívesebben családjának küldené haza, nagy részét nem küldi el, hanem fenti áron kenyeret vesz rajta olyan bajtársától, aki talán kisegíti, vagy pedig csomagot kapott hazulról és így kenyéradagját nélkülözni tudja.

Megállapításom szerint az emberek sápadtak, nagy átlagban lesoványodot-
tak, érdeklődésük csökkent, hangulatuk általában komoly, élcelődés iránt figyelmet nem, vagy alig tanúsítanak. Tetvesedés a legtöbb helyen előfordul. Tet-
vetlenítés az állandó igénybevétel mellett csak a tetű kézzel való fogásában
merül ki, de ehhez is fáradtak és közömbösek.

Tisztálkodási lehetőségük igen csekély, mert kevés a hely, víz nincs közel. A hó megfelelő, de olvadás folytán jeges, elpiszkolódott és tele van löporral.

Székletürítés lapátra történik, s ezzel kidobják. Ruházatukból főleg a nad-
rágok vannak igen elhasznált állapotban.

Orvosi vélemény:

Az eddigi élelmezés többszöri számításunk szerint átlagosan napi 2800 ka-
lóriát tesz ki. Ez csak könnyű testi munkát végző embernek elégséges.

Az egyes alosztályok időszakonkénti kivonása tisztálkodás, tetvetlenítés,
testi kondíciójavítás és lelkileg való összeszedés céljából igen szükséges volna,
mert enélkül egy esetleges járvány a legyengült legénységnél nagyobb vesztesé-
gekkel járhat, mint amennyi a véres veszteségekből adódik.”

Az idézett „kivizsgálás” után Stomm vezérőrnagy hadtestparancsnok, szem-
élyesen írt jelentést terjesztett fel a 2. Magyar Hadsereg parancsnoka részére²⁶,
melyben elismeri, hogy az előfordult 4 haláleset közvetett oka csakugyan az
élelmezés elégtelensége. Jelentéséből – kivonatossan – a következőket idézzük:

„A hadtest anyagi alárendeltségébe tartozó könnyű hadosztályoknál a pi-
henő nélküli állandó fokozott testi követelmények, a szélsőséges időjárás és
mostoha elhelyezési viszonyok, valamint az állandó idegrendszeri igénybevétel
számításba vételével a szervezet leromlás nélküli fenntartásához az első vonal-
beli legénységnek napi 4500 kalóriára feltétlenül szüksége van. Ezzel szemben
a teljes német hadiélelem adag (a 2. Magyar Hadsereg részére – megjegyzés a
szerzőktől) az 1. sz. étlap szerint 3322 kalóriát tartalmaz, tehát az első vonal-
ban szolgálót teljesítőknél nem elégséges, így a kalória elégtelensége nagyfokú
testi leromlásra vezetett.

²⁶ U. o. 126/III. hdt. IV. c. 43. I. 10. szám.

A jelentettek szerint a német élelemadag kalóriaértéke nem áll arányban a megkövetelt harcászati követelményekkel, így hazai pótlékokra vagyunk utalva, hogy a legénység testi erejének további leromlását megakadályozzuk. Mint-hogy kérdéses, hogy az anyaország gazdasági helyzete meddig engedi meg a pótlékok kiszállítását, kérem a Keitel-féle egyezmény (Stomm vezérőrnagy itt az 1942. május 27-én, a 2. Magyar Hadsereg ellátását német részről végrehajtandó egyezményre hivatkozik – megjegyzés a szerzőktől) értelmében a német hadiélelem adagnak oly módon való megállapítását, hogy az naponként és fejenként legalább 4500 kalóriát tartalmazzon és így a testi erő fenntartásához elegendő legyen.”

Az idézett jelentésekből az is látható, hogy a hadművelleti területen szolgálatot teljesítő parancsnokok nem teheték meg azt, amit a hátszágban élő vezetők. A harctéren ugyanis a követelmények és a konkrét helyzet nem tette lehetővé a valóság durva meghamisítását, vagy elkendőzését, mert a kapott feladatokat nem voltak képesek a legyengült, akaratát vesztő személyi állománnyal végrehajtatni.

Az előző számokban közölt cikkeinkben foglalkoztunk a ruházati ellátás általános helyzetével, az ellátás elégtelensége miatt keletkezett problémákkal. A ruházat, személyi felszerelés és elhelyezési szükségletekről való gondoskodás kérdéséről a második világháború előtti hadijátékokon és alkalmazó megbeszéléseken nem sok szó esett. E szükségletek figyelmen kívül hagyása még 1943. évben is jellemző volt, pedig ekkor már az ellátás hiányosságainak és a célnak nem megfelelő anyagok felhasználása következtében olyan nagytömegű sérülés következett be, amelyre feltétlenül oda kellett volna figyelni.

A ruházati szolgálat vezető beosztottai 1943. évben a „Katonai Szemle”-ben „*Ruházat és fegyelem*” címén vitát indítottak. A vita anyaga teljes mértékben alátámasztja azt a korábban is közölt megállapításainkat, miszerint a Horthy-hadsereg vezető szervei – még 1943-ban is – mindent a katonás megjelenéssel, a külső formával mérték. Ennek igazolásául idézzünk Kékkői László hadnagy „Legénységünk fegyelmzése”²⁷ című cikkéből, aki – átitatva a „*divatos*” német szellemről – a következőket jelenti ki:

„... törekedjünk arra, hogy mindenkinek legyen rendes, bajtökázott kimenő ruhája. A német katonákon láthatjuk, micsoda öntudatot és önérzetet ad a testhez igazított ruha.”

A ruházati ellátásról, a személyi felszerelésről és az elhelyezésről a katonai irodalomban (Katonai Szemle) csak 1944-ben jelenik meg Bodrossy Erik hadbiztos ezredes tollából a háborús tapasztalatok némi általánosítása (Bodrossy Erik ezredesre – az MN Hadtáp tiszti iskola volt parancsnokára – az 1949–50-i sorvány még jól emlékszik – megjegyzés a szerzőktől). A szerző megállapítja²⁸, hogy a csapatok erőállapotát, egészségügyi helyzetét és nem utolsósorban erkölcsi értékét a hadművelleti területen igen sok tényező veszélyezteti. Ezek nagy részének káros hatása azonban a csapatoknál való megfelelő gondoskodás révén kiküszöbölhető, vagy – legalábbis – nagymértékben csökkenthető.

²⁷ Magyar katonai szemle. 1943. év 4. szám.

²⁸ Uo. 1944. 1. szám, XIV. évfolyam, 177–186. oldal.

Ilyen tényezőknek tartja:

- élősdiektől, egyéb rovaroktól ellepert és a baktériumoktól fertőzött környezetet;
- szélsőséges, egészségtelen éghajlatot, évszakot, időjárást;
- testi-lelki felfrissülés, nyugvás, pihenés, alvás és szórakozás hiányát;
- tisztálkodás hiányát;
- a nem megfelelő öltözködést.

Megállapítása szerint e tényezők káros hatása részben közvetlenül, veszteségek és a teljesítőképesség csökkenése (kimerültség, átfázott, elgémberedett végtagok, álmoság, látás-hallás csökkenése stb.) formájában nyilvánul meg. Részben azonban közvetve, szinte észrevétlenül, alattomosan fejti ki káros hatását. Megrendíti a csapat egészségi helyzetét, hajlamossá, fogékonyra teszi az embereket a fertőzések, betegségek iránt, lassítja, nehezíti a felépülést, növeli a halálzási arányszámot stb. A felesleges nélkülözések elégedetlenséget keltenek, megrendítik az előjáró és a vezetés iránti bizalmat, lazítják a fegyelmet, elfojtják a lelkesedést és a küzdeniakarást.

A káros hatások csökkentése, kiküszöbölése céljából *a szerző a következőket javasolja biztosítani:*

- az időjárásnak megfelelő, nyáron könnyű, szellős, télen hőszigetelő, eső, hó és szél ellen is védelmet nyújtó, a rejtőzést, mozgást és harcot, illetve munkát megkönnyítő ruházatot, felszerelést; ezek javítását és karbantartását;
- a lehető legteljesebb testi-lelki felfrissülést biztosító elhelyezést, megfelelő épületeket, barakkokat stb.;
- tűzhelyeket (főzéshez és fűtéshez), hőpalackokat és hőtartó ételhordókat;
- tüzelőanyagokat, illetve ezeknek a helyszínen való kitermeléséhez szükséges eszközöket és munkaerőt;
- világítóeszközöket;
- tisztálkodási lehetőségeket; fürdő és fertőtlenítő berendezéseket, mosdót;
- védelmező eszközöket és anyagokat (szunyoghálót, rovarirtót stb.);
- a felesleges járkálást és kérdezősködést kiküszöbölő irány-, út- és jelzőtáblákat;
- katonaothonokat, átvonuló szállással, étkezési és szórakozási lehetőségekkel.

A szerző a 2. Magyar Hadsereg hadműveleteire hivatkozva leírja, hogy²⁹ „a nyári kánikulától vastag posztóruhában izzadó, elbágyadt harcossal épp oly kevésbé lehet harcolni, mint a téli hidegtől megfelelő óvócikk hiányában meggémberedett emberekkel. Az orosz tél kegyetlen hidegében csak a jólfűtött szállások mentették meg az embereket a megfagyástól. Aki huzamosabb időre kinnrekedt: vagy nyomorékká fagyott, vagy elveszett. Megalkuvásnak tehát helye nincs: amire szükség van, azt bármily áldozatok árán is, feltétlenül idejében és kellő mértékben biztosítani kell.”

Megítélésünk szerint az ellátás tervezését eredeti közelítésben tárgyalja a szerző. A következőket írja³⁰:

²⁹ Uo.

³⁰ Uo.

„Az ellátás előrelátó és a változó viszonyokhoz rugalmasan alkalmazkodó megtervezése előfeltétele és alapja a tervszerű és céltudatos gondoskodásnak.”

Mindenekelőtt négy fő tényezővel kell számolnunk:

- minőség,
- mennyiség,
- tér és
- idő.

„*Minőségi*” szempontból elsősorban azt kell megállapítanunk, hogy a való-
ságban mi mindenre van szüksége a hadrakelt seregnek. Ennek első feldolgozása
egyáltalán nem könnyű feladat. Kellő belemélyedés nélkül aligha gondolnánk,
hogy többszáz féle cikkről kell gondoskodnunk. Ha csak néhányról feledekezünk
meg – az ellátásban súlyos zavarok keletkezhetnek. Bármily gonddal és előre-
látással járunk is el, a hadműveletek során mindig merülnek fel újabb és újabb
követelmények. Ilyenek soronkívüli biztosítására mindig készen kell állnunk.

„*Mennyiségi*” követelmények felállítása szintén nem könnyű feladat. A bé-
kében megszabott „*kell – van – hiány – felesleg*” sémáját a hadműveletek so-
rán nem lehet egyszerűen alkalmazni. A hadrakelt seregnél, hadműveletek alatt
minden oly intézkedés, melyet a már beállott hiány vált ki – elkészt! Kellő
előrelátással kell gondoskodni nemcsak arról, ami már hiányzik, hanem arról
is, amire az utánpótlás várható beérkeztéig még előreláthatólag szükség lesz.

A szerző, aki maga is tagja volt a 2. Magyar Hadseregnek, az ellátás ter-
vezésénél hangsúlyozottan figyelmeztet arra, hogy³¹: *mindig van valamilyen va-
lószerűnek látszó elgondolás, vannak komolyan számbavehető eshetőségek. Ezek
közül mindig az ellátási szempontból legnebezesebbeket kell alapul venni. Az
anyagi ellátás terén csak a 100%-os biztonság kielégítő.*”

Az utánszállítások tapasztalatait is elemzi. Ezzel kapcsolatban a követke-
zőket írja:

„*Az utánszállítás Achilles-sarka*”-i az elosztó vasútállomások. A szállítma-
nyoknak seregtestek szerint való szétosztásával kapcsolatos átrakodások és kész-
letrendezések itt többnyire oly erősen feltartják a forgalmat és oly torlódásokat
okoznak, hogy az ellenséges légierők figyelmét ez aligha kerülheti el. A németek
előszeretettel alkalmazták a típusrakodás elvét. Ez ugyanis lehetővé teszi,
hogy a beérkező szerelvények részeit a seregtestek vasúti végállomásaira átrakodás
nélkül, azonnal továbbíthassunk és ott haladéktalanul kirakhassuk, elszál-
líthassuk. Sok cikkből álló, nehezen elosztható szállítmányoknál (pl. ruházat és
személyi felszerelés, javító és karbantartó anyagok stb.) napokkal is megővidíti
az utánszállítást, megkönnyíti az igénylést stb. Célszerű volna ezért a típusrakodás
elvét nálunk is kifejleszteni e szükségletekre.

A szerző ezután konkrét javaslatokat tesz a típusok kialakítására, a ruhá-
zati szolgálat területén.

A „*tér*” és „*idő*”-tényezőkkel kapcsolatban a következőket írja³²:

„*térben és időben mindig támadnak oly rések, melyeket csak megfelelő
készletgazdálkodással lehet áthidalni. A németeknél, az intézctek raktáraiban*

³¹ Uo.

³² Uo.

tárolt készleteken felül, úgynevezett anyagi alapot, különböző vasútállomásokon decentralizáltan, vasúti szerelvényekbe berakott, bármikor lehívható, illetve indítható típusvonatokat tartanak készenlétben.”

A szépen „*csokorbakötött*” tapasztalatok leírása mellett a valóság azonban mégiscsak az volt, hogy a 2. Magyar Hadsereg, de a teljes hadrakelt magyar haderő ruházati ellátó szervei, a hadműveletek alatt – elsősorban szállító eszközök hiánya miatt – gyakran még a legelemibb szükségleteket sem voltak képesek kielégíteni.

A korabeli katonai szaklapokból – célunk szerint is – csak töredékeket mutattunk be. Az érdeklődők figyelmét szeretnénk felhívni még egyszer arra a körülményre, hogy az idézett publikációk zöme megjelenésének idején a 2. Magyar Hadsereg már elszenvedte súlyos vereségét. Ebből következik, hogy amíg a hadművelleti területen teljesített szolgálatot a parancsnoki állomány, addig – a dolog természeténél fogva – jelentései lényegesen eltértek a későbbiek során jól fűtött, kényelmes irodákban megírt tanulmányaik hangvételétől.

A Horthy-hadsereg vezetői minduntalan hangsúlyozták „*politikamentességüket*”. Azt viszont, hogy a valóságban a dolog egyáltalán nem így állt, bizonyítja a 2. Magyar Hadsereg vezérkar főnökének „*erkölcsi és szellemi vonatkozású tapasztalatok*” című feljegyzése³³:

„Nem csak a katonát, hanem az egész magyar társadalmat is meg kell győzni arról, hogy itt keleten is Magyarorszáért és a magyarság jövőjéért küzd. Ennek felismerése a tömegekből hiányzik. Nem vált be az a propaganda, mely az ellenséget lebecsülte, ill. alábecsülte, egészen mást láttunk akkor, amikor az orosz keményen visszavágni is tudott.”

Ha ezt a feljegyzést elemezzük, kiderül, hogy maga az egyik legfelelősebb személy – persze az átélt események közvetlen hatása alatt – cáfolja azokat a mai nyugati magyar katonai szerzőket, akik a vereség okát elsősorban ellátási – és nem katonapolitikai – problémákkal magyarázzák.

A katonai felsővezetés a szigorú megtorlások kilátásba helyezésével sem tudta elejét venni a tragikus sorsú 2. Magyar Hadseregről szóló hírek kiszivárgásának. Hogy milyen volt a parancsnoki állomány felé irányuló tájékoztató munka, azt jól szemlélteti a 11. Tájékoztató Közlemény³⁴:

„Előző közleményeinkben már adtunk tájékoztatást a 2. Hadsereg helyzetéről a téli nagy szovjet támadással kapcsolatban, most azonban módunkban van egészen pontos, kimerítő adatokkal szolgálni. Minden valószínűség szerint a közeljövőben erről a témáról a Bp.-i rádióban is illetékes felolvasó előadást fog tartani. Addig is az alábbiakat terjesszék, mert a későbbi rádiófelolvasás épp a jól értesültségét hitelét és tekintélyét támasztja alá.

Az ellenséges propaganda azt terjeszti, hogy a 2. Magyar Hadsereg téli felszerelésében hiányok voltak, a vezetők nem gondoskodtak az idejében történő szállításokról. Általában ezek a vádpontok: az első vonalban nem volt lőszer és fegyver, nem osztották ki a meleg holmikat – hátul viszont nagy élelemraktárak és hadianyag raktárak voltak, amelyeket az ellenség előnyomulásával meg

³³ HTL. 2. sz. hds. 11. doboz. 1249/2. hds. I. a. 43. IV. 22. számhoz. Napló 5, 82. sz. melléklet.

³⁴ Uo. 13. doboz. I/a. Töredékek. 11. Tájékoztató Közlemény a téli szovjet offenzívával kapcsolatban elterjedt híresztelésekről.

kellott semmisíteni. Ezeket a híreket rendszerint olyanok terjesztették, akik szeretik szenvedéseiket felnagyítani.

Az az állítás, hogy a támadás pillanatában az arcvonalban fegyvertelen alakulatok voltak, onnan eredhet, hogy az orosz támadás nem a legszerencsésebb időben jött.”

Nem tévedés, a megfogalmazás pontosan így került azoknak az embereknek a kezébe, akik a „Tájékoztató Közlemény” által cáfolt tényeket saját bőrükön érezték.

Sorozatunkat, annak előrebocsátásával kezdtük, hogy a 2. Magyar Hadserg pusztulása *elsősorban nem anyagi és felszereltségbeli hiányosságok miatt következett be*. Ezt újólaj szükségesnek tartjuk kihangsúlyozni, azzal a megszorítással, hogy azt a szörnyű veszteséget és mérhetetlen szenvedést, amely a 2. Magyar Hadsereget érte, megfelelő anyagi-egészségügyi ellátással lényegesen csökkenteni lehetett volna. Szilárd meggyőződésünk, hogy az anyagi-egészségügyi szolgálat jó, vagy rossz munkája minden katonai sikerben, illetve kudarcban kimutatható.

Bármilyen korszerű technika jellegtelen, holt eszköz anélkül az ember nélkül, aki azt kezeli, felhasználja az igazságos, vagy igazságtalan háborúban, haladó vagy reakciós társadalmi (társadalmi köntösbe bujtatott osztály) célok érdekében. A *Magyar Néphadsereg* létevel progresszív társadalmi célokat szolgál. Levonva a vérről írt tanulságokat a 2. Magyar Hadsereg pusztulásából is, a Magyar Néphadsereg hadtápszolgálatának minden tagja jól értse meg, hogy a személyi állományról – az emberről – való gondoskodás egyik fontos előfeltétele annak, hogy a katona öntudatosan helytálljon a korszerű harc nehéz körülményei között.